

A digitális írástudás egyenlőtlenségei és a lehetséges kitörési pontok

Bevezető

Jelen tanulmányban egy digitális írástudással kapcsolatos kutatás főbb eredményeit mutatjuk be. A kutatás alapvető célja, hogy kidolgozzon egy standardizált mérőeszközt a „digitális írástudás” mérésére. Specifikumaként fontos, hogy ne csak a meglévő hátrányokat térképezze fel (erre már készültek felmérések), hanem a fentebb említett kompenzáció számára támpontot nyújtson. Azaz a hátrányok mutatóival egyben felmérjük azokat a lehetőségeket is, melyek a meglévő egyenlőtlenségek csökkentése során segítségünkre lehetnek.

A posztmodern jelenségből indulunk ki, azaz a modernitás utáni társadalmi jelenségek közül kiemeljük azokat, melyek témánk szempontjából fontosak lehetnek. Ezáltal a kutatást az idő síkján is elhelyezzük, azaz az eredmények tekintetében mindenképpen előremutató produktumra számítunk. Természetesen nem kerülhetjük ki az információs társadalomra vonatkozó elképzelések rövid felvázolását sem, hiszen a „korviszonyokat” ezek az elméletek írják le. A központi kérdést a digitális írástudás birtoklása/hiánya alapján jelentkező társadalmi egyenlőtlenségek jelentik. Ezért az egyenlőtlenségekre vonatkozó elméletek áttekintése után kiemeljük azokat, melyek felhasználhatók a digitális írástudás alapján létrejövő egyenlőtlenségek magyarázatára. Végül a témánk szempontjából fontos, korábbi kutatásokat vesszük számba. Ezek fontos tapasztalatokkal, kiindulási pontokkal szolgálnak saját kutatásunk megtervezéséhez.

A posztmodern jelenség

A nyolcvanas évektől beszélhetünk a posztmodern érzékeléséről. Úgy tűnt, hogy a korábbi történeti korszakok véget értek. A posztmodern időszakban hiányzik a haladásba és a jövőbe vetett hit, és – Zygmunt Baumann szerint – eltűnnek az illúziók. Valami új kezdődött. Nehezen megfogalmazható, csak jelenségeit összegezni próbáló elképzelések születtek. Számunkra fontos, hogy a folyamat szorosán összekapcsolódik az internet megjelenésével, elterjedésével és az információs társadalom kérdéskörével. Megfigyelhető, hogy az ipari társadalmat lassan felváltja a harmadik és negyedik szektorra épülő posztindusztriális társadalom. A tudástársadalom pedig a posztindusztriális és információs társadalom egyvelegét takarja. A kutatás témáját illetően rendkívül fontos, hogy a kodifikált tudás, a szellemi tevékenységnek a felértékelődése, a szolgáltatói szféra kiszélesedése jellemzi ezt a korszakot. (Giddens 1997) A tudástársadalom jellemzői közé sorolható például a szellemi tőke mint „a jövő társadalmának legfontosabb tényezője”. Később részletesebben is foglalkozunk a szellemi/kulturális tőke társadalmi egyenlőtlenségekre gyakorolt hatásával.

A posztmodern mindennapi tudat individualista. Ez az individualizmus aszociális, azaz nem korlátozza nembeli vagy emancipatív kötelék. „Magánakvaló” individualizmus – ahogyan Kiss Endre fogalmaz. (Kiss 2008) A társadalom fragmentálódik, az egyének nehezen kapcsolhatók össze homogén társadalmi csoportokká. Ez a támogató mikroközösségek (ld. Hadnagy–Klement 2014), a kapcsolati tőke szempontjából sajnálatos jelenség. Hátrányos abból a szempontból is, hogy a digitális írástudás elsajátításának fontos közege a személyes kapcsolatokon alapuló mikroközösség. Örömteli azonban, hogy összekapcsolódik az önmegvalósítás, önkiteljesítés céljaival. (Kiss 2008)

Sajnos korunk változásai olyan hatással vannak az egyén személyiségére, hogy az a szüntelen alkalmazkodás miatt válságot él át. Egyre gyakoribbak az anómikus jelenségek. Ennek következtében a személyiség mentális és biológiai egészsége veszélybe kerül. Az egyént ráadásul egyre több stressz övezi, egyre növekszik a szorongásban és depresszióban élők aránya. (Pikó 2003) Mindez arra enged következtetni, hogy rizikótársadalomban élünk. (Giddens 1997)

Ezt a bizonytalanságot növeli, hogy a társadalom struktúrája kevésbé szabályozott, nagyobb a verseny, és jellemző rá a posztmodernizmus egyik vonása, a kulturális fragmentáció. Mindenki maga hozza létre saját „egyéni etikáját”. Ez a folyamat – Ulrich Beckkel szólva – „barkácsolt életút”, szocializációelméleti értelemben pedig egyéni felépítésű szocializáció. Ennek megvalósításához az egyénnek tudnia kell önállóan gondolkodni. Képesé kell válnia arra, hogy akár naponta újabb és újabb döntéseket hozzon. A kezdődő huszonegyedik század rizikótársadalmában élő embernek magas színvonalú képzettséggel kell rendelkeznie, és nem csupán azért, hogy versenyben maradjon, hanem azért is, hogy saját életét megfelelően alakíthassa. (Preuss-Lausitz 1997)

Ebben a rendszerben a tudás válik az innováció és a politikai hatalom alapjává. Így a technokrácia gazdasági, politikai és társadalmi hatalomra tesz szert, kialakítva a technokrácia bürokráciáját. (Beck 2005, Bugovics 2011) Az alapvető erőforrás az energiáról áttevődött az információra, a tudásra. Ez utóbbinak bázisa már nem a fizikai munkás vagy a mérnök, hanem a tudós és a szakértő. A ráció és a kísérletezés helyett pedig az absztrakt elméletek, a modellezés, a rendszerlemezés és döntésméletek kerültek vezető szerepbe. (Bell 2001, Bugovics 2011 nyomán)

A digitális írástudás elemei és egyenlőtlenségek kapcsolata

A „digitális írástudás” korunk egyik kiemelkedő kulturális tényezője. Az IKT technológiák használata alapvető elvárás nemcsak a fiatalabb generációk, hanem az idősebbek felé is. A munka világa mellett a közélet, a hivatalos ügyek intézése, az érdekképviselés is megkívánja az ilyen jellegű kompetenciákat. Nem elegendő a technikai ellátottság, hanem a lehetőségek minél hatékonyabb kihasználása jelenti az igazi előnyt. A szakirodalomban egyre gyakrabban találkozunk a témával kapcsolatos kifejezésekkel. „Digitális szakadék”, „kulturális szegénység” – ezek az egyenlőtlenségek, társadalomban elszegvedett hátrányok újabb dimenzióira utalnak. A hozzáférés bővülése – egyre olcsóbbá válnak az eszközök, szolgáltatások egyre több tartalommal párosulva – az oktatásban tapasztalható „Green effektushoz” hasonló folyamatokat generál. Azaz az „utolsó belépő törvényének” megfelelően a digitális kompetenciák megszerzése már nem előny, hanem feltétel a jobb állások, életlehetőségek eléréséhez. Az ebből kimaradók, a „kulturális szegények” (Csepeli–Prazsák 2009) az egyébként is meglévő anyagi, kulturális hátrá-

nyukat növelik. Az oktatással szemben támasztott elvárások egyike ezeknek a deficiteknek a kompenzálása. Ahhoz, hogy az említett hátrányokat csökkenteni tudjuk, ismernünk kell az összetevőit és mértékét. Fel kell térképeznünk azokat a szocioökonómiai sajátosságokat, melyek összekapcsolódnak az IKT kompetenciák hiányával.

Az információs társadalom korai elméleteiben az egyenlőtlenségek megközelítése dichotóm jellegű volt. Azaz hozzáférőkre és nem hozzáférőkre osztották a társadalmat. (Norris 1999, Fábíán 2004) Ezt természetesen a hozzáférés bővülése, a technológiai diffúzió előrehaladása és az elméletekkel szemben megfogalmazott kritikák finomították. A klasszikus szociológiai egyenlőtlenségvizsgálatok mintájára alakították elképzeléseiket. (DiMaggio–Hargittai 2002, Hargittai 2002, Nagy 2008 nyomán) (Rét 2002) Manapság az az irányadó elképzelés, hogy a digitális írástudás birtoklása az egyébként is meglévő társadalmi egyenlőtlenségeket konzerválja, azokat erősíti.⁶ Ez az úgynevezett felerősítés-modell (Agre 2002, Calhoun 1998, Nagy 2008 nyomán)

Mint említettük, az információs társadalom egyenlőtlenségi rendszerében felértékelődik a humán (kulturális) tőke szerepe (iskolai oktatás, képzés, nyelvtudás stb.). Ezen belül pedig a kulturális tőke elemeként egyre fontosabbá válik a digitális írástudás, az IKT eszközök használatához szükséges ismeret, tudásanyag. (Fábíán 2004)

A digitális írástudás elemeinek elsajátítását kulturális és kognitív elemek is befolyásolják.⁷ (Wilson 2000, Rogers 1995, Nagy 2007 nyomán) A kulturális és kognitív elemek a társadalom fragmentálódása, individualizációja miatt válnak fontossá – ezeket a jelenségeket fentebb vázoltuk. A posztmodern társadalmakban megfigyelhető pluralizálódási folyamatok eredménye ez. A normalizált életutak helyett „választásos életutakat” figyelhetünk meg. (Kohli 1990) Magyarországi kutatások is igazolták az internettől való távolmaradás kognitív okait. (Galác–Ságvári 2007) Így a távolmaradás okait már nem a hozzáférés anyagi tényezőiben kell keresnünk. A motivációs akadály összekapcsolódik a tapasztalatok hiányával. Ezért a későbbiekben kiemelt figyelmet kell fordítanunk a társas vagy társadalmi támogatásra, kapcsolati tőkére. Azaz a mikrokörnyezet befolyásoló szerepe elengedhetetlen lesz a távolmaradás kompenzálásában. Az idősek és egyedül élők esetében

6 Norris öt dimenziót határoz meg: foglalkozás, jövedelem, iskolázottság, nem és kor. (Norris 2001) Viszont ezek nem különböznek más rétegződéelméletek dimenzióitól. Így kutatásunk során nem fordítunk rá kiemelt figyelmet.

7 Nagy Réka elemzése során bevonja az életstílus és tudásstílus fogalmakat. (Nagy 2007)

ezzel a tényezővel aligha számolhatunk, a társadalmi támogatás lehetősége itt csekély. (Homoki 2006, Kiss 2007) Izoláltságuk miatt szintén hátrányos helyzetben vannak a kismamák, főleg a gyermeküket egyedül nevelő nők. (Kiss 2007) Az is bebizonyosodott, hogy különböző társadalmakban hasonló tényezők befolyásolják a digitális egyenlőtlenségeket, habár a különböző tényezők befolyása változó. (Norris 2001)

Úgy tűnik, hogy a digitális egyenlőtlenségek öt dimenzióját határozhatjuk meg. Ezek a dimenziók az empirikus elemzés során is jól alkalmazhatók.

- Az eszközök minősége
- A használat autonómiája
- A használatához szükséges készségek és tudások
- A társadalmi támogatás
- A használat célja

A használat céljainál megkülönböztethetünk egyfajta hasznos használatot. Ennek mérésére már történtek próbálkozások. (Galáczy–Ságvári 2007) Alapjait az úgynevezett ITHAKA 2005 kutatás jelentette. A hasznos használati index (HHI) összetevői:

- Hírek, információk keresése
- Utazással kapcsolatos információk keresése
- Munka- és álláskeresés
- Egészségügyi információk keresése
- Termékinformációk keresése
- Iskolai információk keresése
- Távoktatásban való részvétel
- Hely- és szobafoglalás
- Számlák fizetése
- Bank online szolgáltatásainak igénybevétele
- Részvény-, kötvény-tőkebefektetés
- Szavak keresése, szótárhasználat
- Tények keresése, ellenőrzése (Galáczy–Ságvári 2007, 48)

Később, saját kutatásunk során néhány tényezőt össze kívánunk vonni – például a pénzügyek intézését indokolatlannak tartjuk ennyire részletezni.

Arra is történtek kísérletek, hogy az internethasználóvá válás valószínűségét megbecsüljék. Egyéni digitális esély (EDE), azaz a jelenlegi társadalmi, gazdasági jellemzők és a médiafogyasztási szokások milyen valószínűséget határoznak meg a későbbi digitális írástudóvá válás esetén. (Bernát–Fábián 2008)

A dimenziók a következők:

- anyagi státus
- a háztartás IKT infrastruktúrája
- mobiltelefon-használat
- kulturális tőke
- készségek
- médiafogyasztás (írásbeli)
- társas környezet
- pozitív attitűd az IKT eszközök iránt

Az írástudás egyenlőtlenségeinek dimenzióit illetően az otthoni internet-hozzáféréssel rendelkezők iskolai végzettség és lakóhely tekintetében jobb helyzetben vannak. (Galács–Ságvári 2007) Az internethasználat eltérései a társadalmi-kulturális mintákat követik. (Nagy 2008) Ahogyan azt vártuk, a digitális egyenlőtlenségek a már meglévő társadalmi különbségekhez (főleg kulturális) hasonlóak. A WIP 2007-es hullámának eredményei alapján az, hogy ki milyen nehézségű feladatokat tud elvégezni a számítógépen, a korrallal és az iskolai végzettséggel korrelál. A hasznos használati index összefüggést mutat az életkorrallal (bár az összefüggés nem lineáris). A magasabb iskolai végzettségűek (érettségitől fölfelé) és a fiatalok, középkorúak azok, akik magasabb HHI értéket értek el. (Galács–Ságvári 2007, Fábián 2004) Hasonló eredményre jutott Bernát Anikó és Fábián Zoltán kutatása, azaz leginkább a számítógép- és internethasználó családtagok jelenléte, a háztartásban található számítógép- és internet-hozzáférés határozzák meg az egyén digitális esélyét. Hasonlóképpen fontos, hogy valakinek legalább érettségije legyen. Az idegennyelv-tudás és számítógépes ismeretek korábbi tanulása szintén befolyásoló tényező. Abban is egybeesnek az eredmények, hogy a felhasználó

nálóvá válás leginkább egyéni döntés kérdése, azaz kognitív és attitűdbeli jellemzők függvénye. (Bernát–Fábián 2008 és Ludányi–Szilágyi 2014) Hazánkban a nem változója mentén csak kismértékű megosztottságot tapasztaltak, az iskolai végzettség és a kor viszont erősebben hat, mint más „uniós” országban. (Fábián 2004)

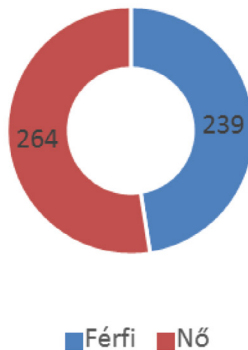
A kutatás eredményeinek bemutatása

A kutatás kiindulópontja fókuszcsoportos interjúk segítségével kidolgozott kérdőív volt. (A csoportképző tényező természetesen az IKT technológiák ismerete és használata.) Az eredmények a „digitális egyenlőtlenségek” dimenziói mellett a hátrányok leküzdésére is kiindulópontot nyújthatnak. Meghatározza azokat a tényezőket, ahol a kérdőívet kitöltő személy esetleges hiányosságai mutatkoznak, és azokat a lehetőségeket, melyekre koncentrálnva ezek csökkenthetők.

A lekérdezés 2014 tavaszán történt, részben online, részben offline módon. A kérdőívek felét online módon töltöttük ki, feltételezve, hogy így nagyobb biztonsággal érjük el a „digitális írástudókat”. A papíralapú kitöltetés pedig a digitális eszköztől távolmaradókat szólította meg. Mivel az offline kitöltés esetén nem határoztuk meg kvótaként, hogy a kitöltő személy ne legyen „felhasználó”, így a mintának ebbe a részébe is bekerülhettek „digitális írástudók”.

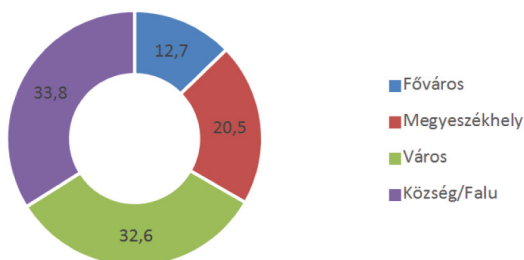
A minta bemutatása

A válaszadók nemi összetételét tekintve jó arányokat tapasztalunk. A nők aránya 52,5 százalék (264 fő), a férfiaké 47,5 százalék (239 fő) – jelentős aránytalanság nem látható, így súlyozásra sem lesz szükségünk.

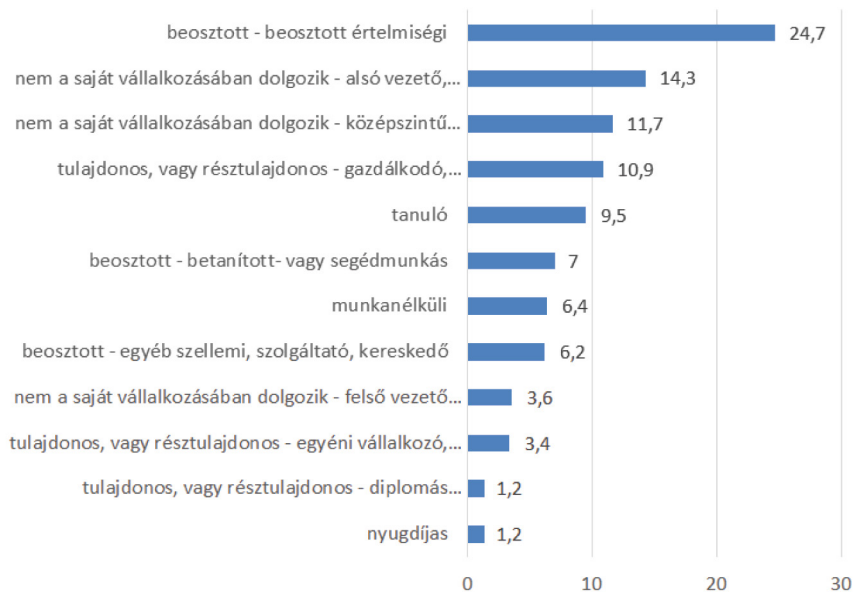
1. ábra: A válaszadó neme (fő)

A minta településtípus szerinti eloszlása követi az országos eloszlást (KSH 2011), azaz a városiak aránya – Budapest lakossága nélkül – 50% körül mozog – a mi esetünkben 53%. (267 fő). A községek lakossága 30% körüli, a mi esetünkben ez 33% (170 fő). Látható, hogy a budapesti lakosság alulreprezentált az országos arányhoz képest, kb. 6%-al. Ezt nem tekintjük olyan nagy eltérésnek, hogy a későbbiekben korrigálnunk kellene.

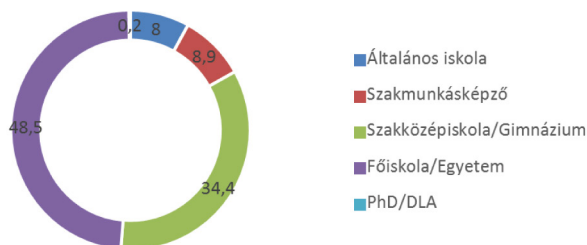
1. ábra: A válaszadó lakóhelye (%)

Foglalkozási státusz alapján jelentős aránytalanságokat tapasztalhatunk. A beosztott értelmiségiek a minta negyedét alkotják, ezzel jelentősen felülreprezentáltak. Általában elmondhatjuk, hogy az értelmiségi szakmák képviselői országos arányukhoz képest nagyobb számban vannak jelen a mintában. Ez a kérdőívek kitöltésének körülményeiből fakad – a mintavételi eljárásnál erre a változóra nem fektettünk nagy hangsúlyt. A tanulók majd 10%-ot tesznek ki. A legkisebb arányban a nyugdíjasok és a szabadfoglalkozású értelmiségiek szerepelnek. A későbbiekben tervezzük a különböző kategóriák összevonását.

3. ábra: A válaszadó foglalkozása (%)

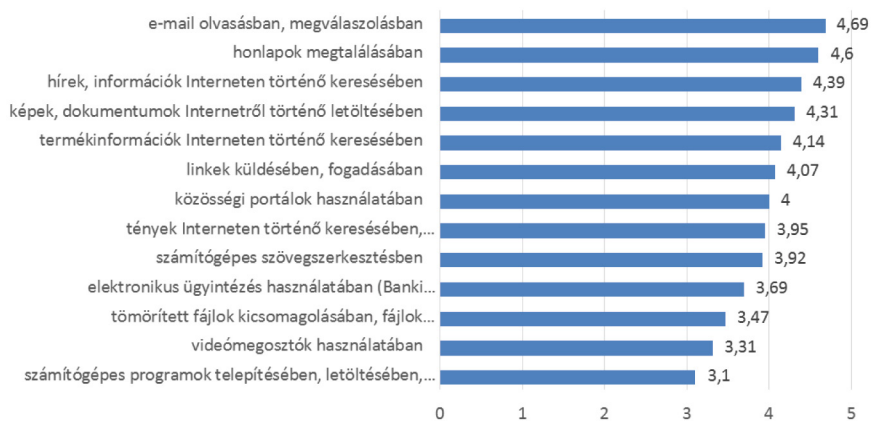
Iskolai végzettség szerint a legnépesebb csoportot a diplomával rendelkezők alkotják (244 fő, 48,5%). Ezt sorban a középfokú végzettségűek – szakközépiskola/gimnázium – követi (173 fő, 34,4%). Az általános iskolai végzettségűek és szakmunkás bizonyítvánnyal rendelkezők 8-9%-ot tesznek ki. A későbbiekben ezt a változót kétértékűvé tettük. Az eredmények könnyebb ábrázolásán túl az indokolta ezt a döntést, hogy az elemzés során több felosztást is kipróbáltunk (pl.: alap/közép/felsőfok), viszont ezek nem mutattak markánsabb különbségeket.

4. ábra: A válaszadó legmagasabb iskolai végzettsége

A digitális eszközök használatában való jártasság

A válaszadók saját megítélésük szerint⁸ az e-mailek olvasásában, megválaszolásában és honlapok megtalálásában a legjáratosabbak. A legkevésbé pedig a programok telepítésében, videomegosztók használatában érzik magukat kompetensnek. Igazán nagy különbségeket nem fedezhetünk fel az egyes itemek listáján. 1-2 tizedes lépésekkel következnek egymás után az egyes tevékenységek. Nem meglepő eredmény, hogy a lista „alján” elhelyezkedő tételek esetén találkozunk a legnagyobb szórásokkal, véleménykülönbségekkel ($s = 1,2-1,3$ -as szórásértékekkel találkozhatunk). Vélhetően ezek az értékek később több összefüggésre deríthetnek fényt.

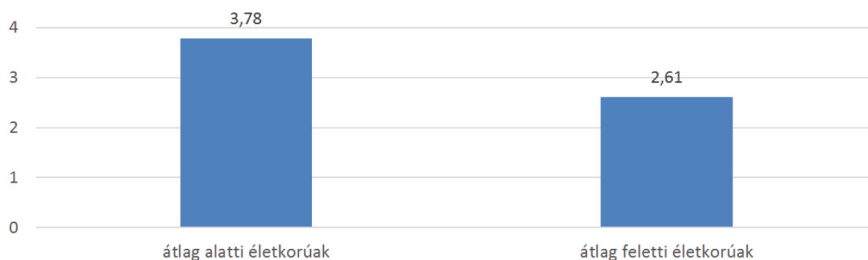

5. ábra: Kérjük ítélje meg, mennyire jártas...
(átlagos 5-ös skálán)

Megvizsgáltuk az átlagok eltéréseit (ANOVA teszttel). Számtalan esetben találtunk szignifikáns összefüggést a válaszadók életkora alapján. (A válaszadókat két csoportra bontottuk – átlag alatti és fölötti korcsoportokra.) Viszont a szóráshomogenitás feltétele csak egy esetben teljesült.

A fiatalabbak járatosabbnak bizonyultak a videomegosztók használata esetén, szig = 0,000.

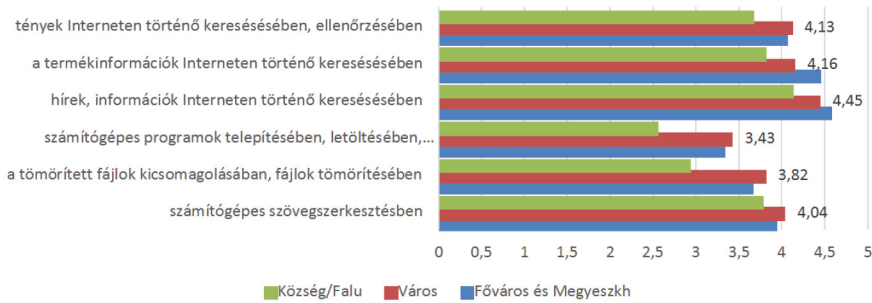
⁸ Nem terveztük és nem is volt módunkban megfigyeléseket végezni – véleményünk szerint a kutatást egyébként is nehezítette volna egy „vizsgáztató jellegű” felmérés.

6. ábra: Mennyire jártas a videómegosztók használatában?
(átlagok 5-ös skálán)

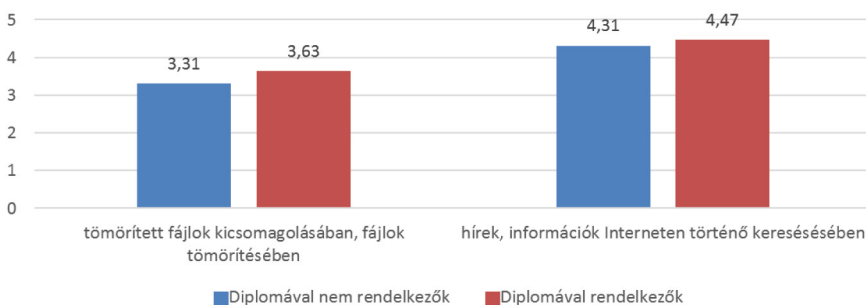
A településtípus alapján számos tevékenység esetén tapasztalhatunk jelentős eltérést. A szövegszerkesztésben, tömörített fájlok kezelésében, programok letöltésében, telepítésében és tények keresésében a városiak a legjáratosabbak (vagyis **ők** ítélik magukat járatosnak). Viszont hírek, információk keresésében, termékinformációk megtalálásában a fővárosban és megyeszékhelyeken élők a kompetensebbek. A szignifikanciaszinteket alább jelezzük.⁹ Ezeken túl általánosságban elmondható, hogy a falu/község lakói minden tétel esetén elmaradnak a településhierarchiában magasabb helyet elfoglalókhöz képest. A városi **és** a megyeszékhely/főváros kategóriák esetén váltakozó a sorrend.

9 Kérjük, ítélje meg, mennyire jártas a számítógépes szövegszerkesztésben! (sig = 0,043)
 Kérjük, ítélje meg, mennyire jártas a tömörített fájlok kicsomagolásában, fájlok tömörítésében!
 (sig = 0,000)
 Kérjük, ítélje meg, mennyire jártas a számítógépes programok telepítésében, letöltésében, törlésében!
 (sig = 0,000)
 Kérjük, ítélje meg, mennyire jártas a hírek, információk interneten történő keresésében!
 (sig = 0,000)
 Kérjük, ítélje meg, mennyire jártas a termékinformációk interneten történő keresésében!
 (sig = 0,000)
 Kérjük, ítélje meg, mennyire jártas a tények interneten történő keresésében, ellenőrzésében!
 (sig = 0,000)

7. ábra: Kérjük ítélje meg, mennyire jártas... Lakóhely szerint (átlagok 5-ös skálán)

Iskolai végzettség szerint hasonló a tendencia, azaz a magasabb iskolai végzettségűek szinte minden kategóriában magasabb értékeket értek el, jellemzően 2-3 tizedes nagyságrenddel. Kivételt képez a videomegosztó oldalak használata, ahol az alacsonyabb iskolai végzettségűek produkáltak magasabb átlagokat. Két esetben tekinthető szignifikánsnak az eltérés. A tömörített fájlok kicsomagolása, fájlok tömörítése (0,004) és a hírek, információk interneten történő keresése esetén (0,021) Kifejezetten extrém szórásokkal ebben az esetben sem találkozunk, a leggyakoribbak a 1-1,2-es értékek, azaz a mintán belül nem tapasztalható kiugró eltérések.

8. ábra: Kérjük ítélje meg, mennyire jártas ...iskolai végzettség szerint (átlagok 5-ös skálán)

A jövedelmi kategóriák alapján a hírek, információk keresése terén a magasabb jövedelműek járatosabbnak ítélik magukat (0,3-es különbséggel sig = 0,002)

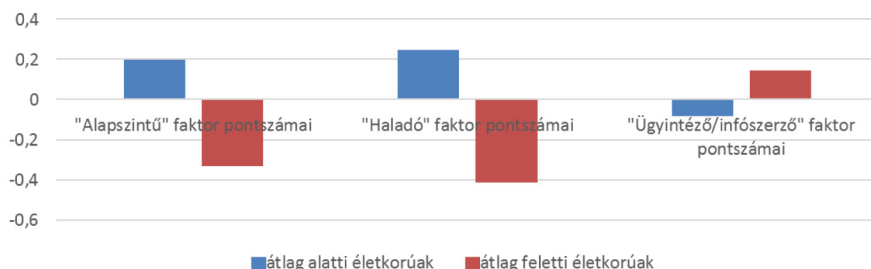
Az előzetes vizsgálatok alapján azt tapasztaltuk, hogy az adatok alkalmasak adatredukciós eljárásra (KMO = 0,860), így faktorokba rendeztük a változóinkat. Több változat tesztelése után 3 faktor mellett döntöttünk. Az elnevezések során arra törekedtünk, hogy a digitális írástudás tárgykörében használható címkékkel lássuk el az egyes faktorokat. Az első az „alapszintű” általában hétköznapi felhasználói ismereteket magába foglaló tevékenységekkel. A második a „haladó”, elnevezését magyarázzák a videomegosztók, programok, fájlok kezelésére utaló tevékenységek. A harmadik faktor többnyire ügyintézésre, információgyűjtésre vonatkozó állításokat foglal magába. Az alábbi (1. számú) táblázatban összefoglaltuk az egyes faktorokat, az azokba tartozó itemeket és a hozzájuk tartozó faktorsúlyokat.

1. táblázat: Az egyes itemek faktorsúlyai és a kialakított faktorok

	Faktor		
	Alapszintű	Haladó	Ügyintéző
Az „alapszintű” faktor itemei és faktorpontszámai			
Kérjük, ítéld meg, mennyire jártas a számítógépes szövegszerkesztésben!	,572		
Kérjük, ítéld meg, mennyire jártas az e-mail-olvasásban, -megválaszolásban!	,771		
Kérjük, ítéld meg, mennyire jártas a honlapok megtalálásában!	,846		
Kérjük, ítéld meg, mennyire jártas a képek, dokumentumok internetről történő letöltésében!	,561		
A „haladó” faktor itemei és faktorpontszámai			
Kérjük, ítéld meg, mennyire jártas a tömörített fájlok kicsomagolásában, fájlok tömörítésében!		,716	
Kérjük, ítéld meg, mennyire jártas a számítógépes programok telepítésében, letöltésében, törlésében!		,844	
Kérjük, ítéld meg, mennyire jártas a linkek küldésében, fogadásában!		,548	
Kérjük, ítéld meg, mennyire jártas a közösségi portálok használatában!		,405	
Kérjük, ítéld meg, mennyire jártas a videomegosztók használatában!		,685	

Az „ügyintéző/infogyűjtő” faktor itemei és faktorpontszámai			
Kérjük ítélje meg, mennyire jártas az elektronikus ügyintézés használatában! (Banki szolgáltatások, biztosítás, kormányablak stb.)			,344
Kérjük, ítélje meg, mennyire jártas a hírek, információk interneten történő keresésében!			,484
Kérjük, ítélje meg, mennyire jártas a termékinformációk interneten történő keresésében!			,975
Kérjük, ítélje meg, mennyire jártas a tények interneten történő keresésében, ellenőrzésében!			,547

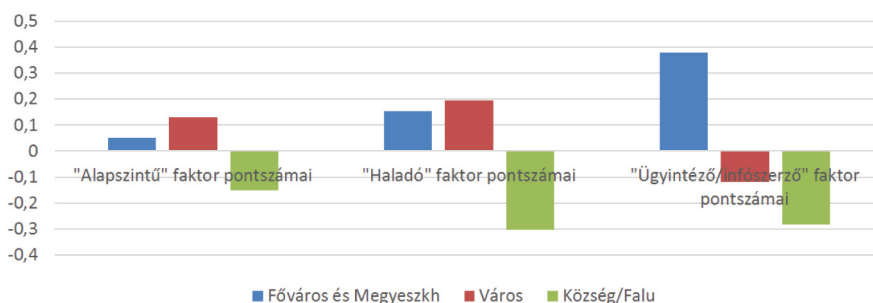
Az alábbiakban megvizsgáljuk az egyes faktorokban elért pontszámok és más változók kapcsolatát. Életkor alapján a legjelentősebb eltérést a „haladó” faktor mentén tapasztalhatunk. Az átlag feletti életkorúak jelentős elmaradást könyvelhetnek el bonyolultabb digitális kompetenciák terén. A legkisebb differencia az „Ügyintéző/információszerző” kérdéscsoport esetén figyelhető meg. Ráadásul itt megfordul a tendencia (a két másik faktorról szemben), az idősebb generációk magasabb pontszámokat érnek el, azaz az ügyintézés, információszerzés esetén sikeresebbnek érzik magukat, mint a fiatalabbak, ráadásul ebben egységesebbek is fiatalabb társaiknál.

9. ábra: Az egyes faktorok pontszámainak eltérése életkor alapján

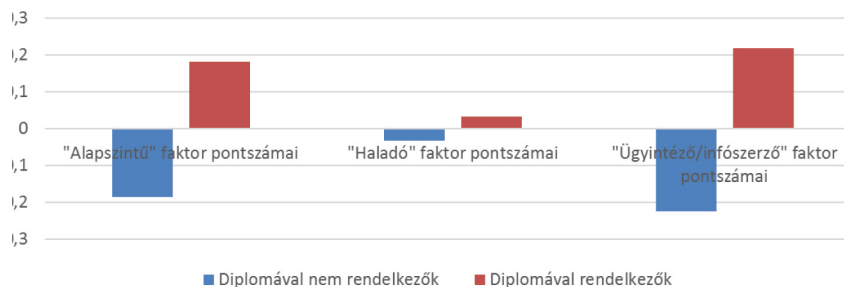
Ahogy a településtípusok vizsgálatakor korábban megállapítottuk, a településhierarchiában legelső helyet elfoglalók minden egyes kategóriában alulmaradnak. Ez a hatás érvényesül az összevont faktorok esetén is. Látványos elmaradást produkáltak a „haladó” kategóriában (sig = 0,000). A főváros/megyeszékhelyhez képest pedig az ügyintéző/információszerző faktor esetén tapasztalható a legnagyobb lemaradás. Ez abból a szempontból rendkívül sajnálatos, hogy a kisebb települések infrastrukturális hátrányait – kiemelten az

ügyintézés, közigazgatási hozzáférés hátrányait – jól kompenzálhatná az elektronikus úton elérhető banki, közigazgatási és egyéb szolgáltatások kínálata. Az általában jobb adottságokkal rendelkező főváros és megyeszékhelyek lakossága ráerősít erre az egyenlenségre, azaz ahol fizikailag is jobb a hozzáférés, ott elterjedtebbek ezek a felhasználói kompetenciák. Reménykedésre adhat okot, hogy a **község/falu kategóriában a szórások rendre magasabbak, azaz a legkevésbé egységes a kép, tehát többen vannak, akik környezetükhöz/ az átlaghoz képest jobbnak ítélik az ilyen jellegű készségeiket.**

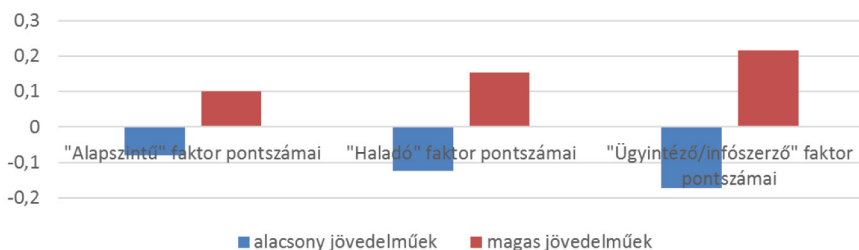
10. ábra: Az egyes faktorok pontszámainak eltérése településtípusonként

Nem meglepő, hogy iskolai végzettség szerint minden egyes faktor esetén magasabb értékeket produkálnak a magasabb iskolai végzettségűek. (Ahogy korábban említettük, a két csoportunk a diplomával nem rendelkezők és a diplomával rendelkezők.) A legnagyobb eltérést az „ügyintéző/infószerző”, a legkisebbet a „haladó” faktor esetén figyelhettük meg. A diplomával nem rendelkezők csoportja minden esetben magasabb szórásértéket produkált, itt nagyobbak voltak a véleménykülönbségek.

11. ábra: Az egyes faktorok pontszámai iskolai végzettség függvényében

A leglényegesebb és egy irányba mutató eltéréseket a jövedelmi viszonyok alapján tapasztalhatunk. Az alacsonyabb jövedelmi kategóriába tartozók minden egyes faktor esetén alacsonyabb értékeket értek el. Úgy tűnik, hogy a jövedelem alapján tapasztalható egyenlőtlenségek a digitális írástudás egyenlőtlenségeivel összekapcsolódnak.

12. ábra: Az egyes faktorpontszámok és a jövedelem kapcsolata

A szórások vizsgálatakor kitűnik, hogy az alacsonyabb jövedelműek értékei 3-4 tizeddel magasabbak a magasabb jövedelműekhez képest. Arra következtetünk, hogy az alacsonyabb jövedelműek a digitális kompetenciák esetén megosztottabbak, heterogénebb az összetételük. A későbbiekben érdemes lesz az átlag alatti jövedelműeket tagoltabban vizsgálni.

A digitális eszköztől való távolmaradás okainak vizsgálata

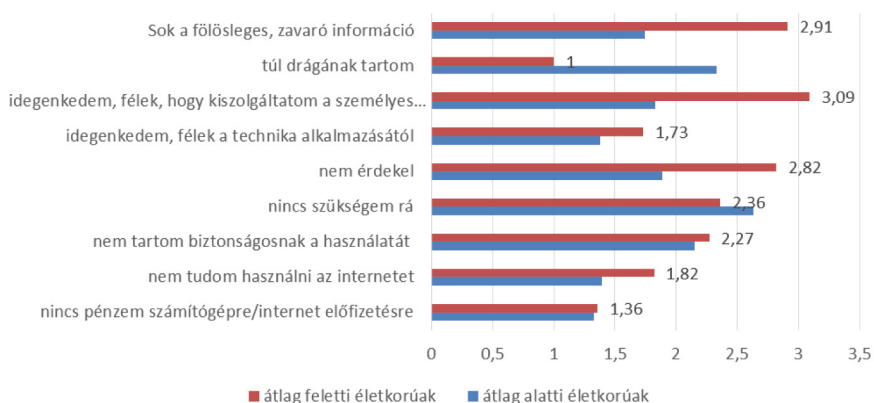
A következő részben arra keressük a választ, hogy milyen indokokkal magyarázható az internettől és a digitális eszköztől való távolmaradás. Azt kértük a válaszadóktól, hogy egy 5 fokú skálán értékeljék az egyes tényezőket, mennyire jellemző rájuk. A mintában viszonylag alacsony a „távolmaradók” aránya, körülbelül 10%-ot tesznek ki. Alacsony elemszámuk ellenére abban reménykedünk, hogy sikerül fontos információkat nyernünk a válaszaikból.

A legjellemzőbb okok **közzé a „nincs szükségem rá” és az adatok biztonsága tartozik, majd a „nem érdekel” válasz következik.** Látható, hogy elsődlegesen szubjektív/érzelmi okok határozzák meg az internettől való távolmaradást, megerősítést nyert az a megállapítás, hogy manapság már nem anyagi okokkal kell magyaráznunk a távolmaradást.

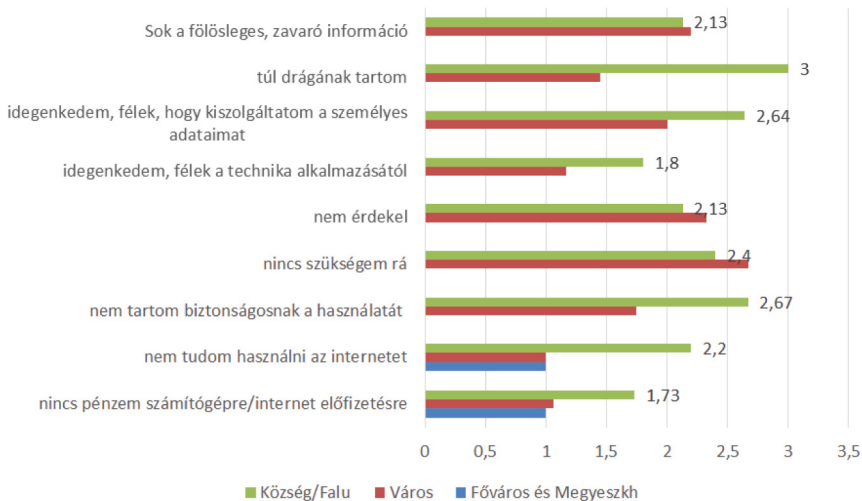
13. ábra: Azért nem használom az Internetet, mert...

Életkor alapján a legnagyobb eltéréseket a személyes adatok kiszolgáltatottsága (ez az eltérés egyébként szignifikáns, és megfelel a szórás-homogenitás feltételének is, $\text{sig} = 0,007$) és a „sok a fölösleges, zavaró információ” kategóriák esetén tapasztaljuk. Ezt követi a „nem érdekel” szubjektív szempont. Érdekes eltérés, hogy a fiatalok esetén magasabb a „túl drágának tartom” és a „nincs szükségem rá” racionálisabbnak tekinthető indok aránya. Ezekben az esetekben a szórások is jóval kisebbek, azaz egységesebb a minta véleménye. Bár meg kell jegyeznünk, hogy itt az összmintához képest jóval kisebb elemszámról van szó – így a szórások is szélsőségesebb értékeket vesznek fel. Ezek alapján azt gondolhatjuk, hogy az idősebbek esetén nagyobb mértékben kell számolnunk az érzelmi/affektív okokkal a távolmaradásban, a fiatalabbaknál jelentősebb a racionális indokok aránya.

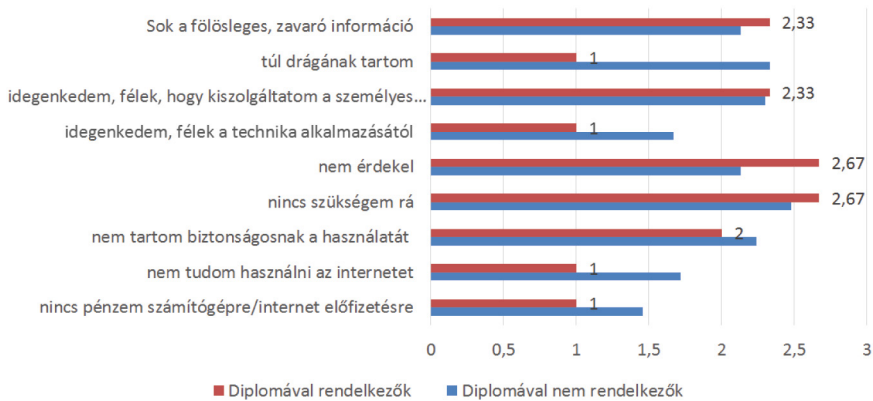
14. ábra: Azért nem használom az Internetet, mert... életkor alapján

A lakóhely alapján történő vizsgálat során szembetűnő, hogy a főváros/megyeszékhely kategóriákban alig találunk válaszdót, azaz a „távmaradók” más településtípus lakói. A jelentősebb eltéréseket a falu/község kategóriák érték el. Az anyagi indokok mellett a biztonságra vonatkozó kérdések esetén érték el magasabb átlagokat (ezek egyébként szignifikánsak is). A racionális érvek mentén (nincs szükségem rá, sok a zavaró információ) a városiak érnek el magasabb átlagokat.

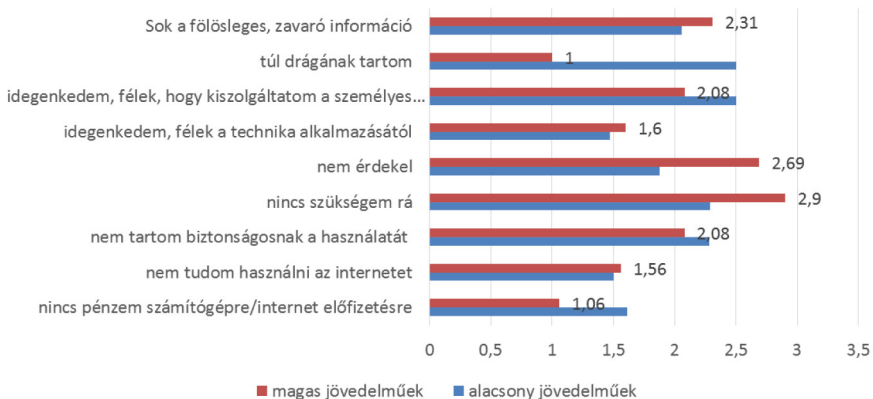
15. ábra: Azért nem használom az Internetet, mert... településtípus alapján

Iskolai végzettség alapján az alacsonyabb iskolai végzettségűek esetén anyagi és kompetenciával kapcsolatos tényezők a jelentősek. A magasabb iskolai végzettségűek inkább racionális érvekre hivatkoznak (sok, zavaró információ, nem érdekel, nincs szükségem rá). Azt azonban meg kell jegyeznünk, hogy szignifikánsnak tekinthető összefüggést egy esetben sem találtunk.

16. ábra: Azért nem használom az Internetet, mert... iskolai végzettség alapján

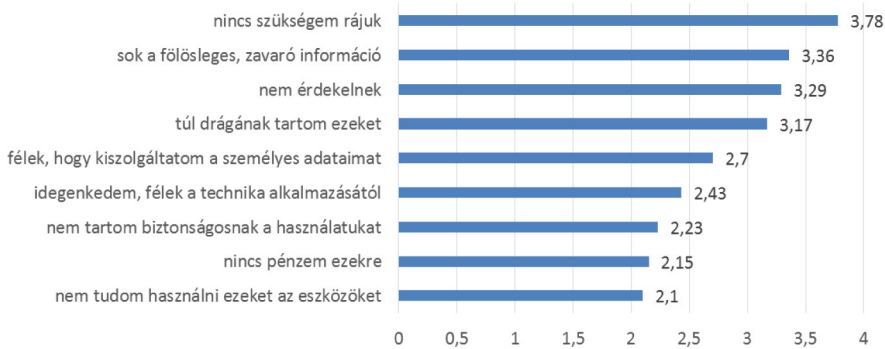
Ahogy várható volt, a magasabb jövedelműek nem jelölik meg akadályként a jövedelmi korlátokat, a hozzáférés anyagi vonzatait. Az alacsonyabb jövedelműek az anyagiakon túl a biztonságra hivatkoznak. A magasabb jövedelműek a városi csoporthoz hasonlóan az érdektelenséggel és a zavaró információkkal magyarázzák távolmaradásukat.

17. ábra: Azért nem használom az Internetet, mert...jövedelem alapján

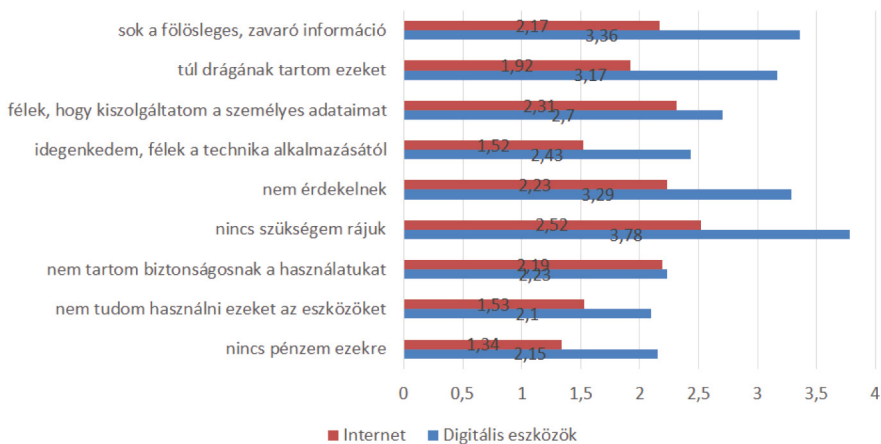
A digitális eszközöktől való távolmaradás okai

A digitális eszközöktől való távolmaradás legfőbb okaiként a „nincs szükségem rá, nem érdekel” mellett a sok zavaró információ és a „túl drágának tartom” válaszokat jelölték meg a válaszadók. Anyagi korlátokat itt sem tudunk megjelölni (a szubjektív „drágának tartom”-tól eltekintve – az inkább szubjektív korlát) a pénzhiány a lista alján épphogy meghaladja a 2-es átlagot az ötös skálán.

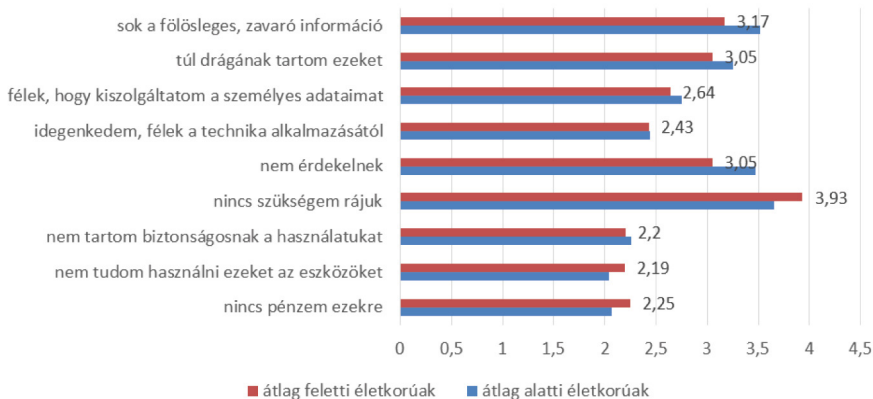
18. ábra: Azért nem használom ezeket az eszközöket, mert...

Ha összehasonlítjuk a két válaszcsoportot, jól látható, hogy a digitális eszközökkel kapcsolatban jóval nagyobb az ellenállás, mint az internettel kapcsolatban, azaz az elutasításuk mellett szóló érvek jóval erősebbek. A legkisebb eltérés a biztonság esetén figyelhető meg, míg a legnagyobb a „nincs szükségem rájuk” és a sok fölösleges, zavaró információ esetén tapasztalható.

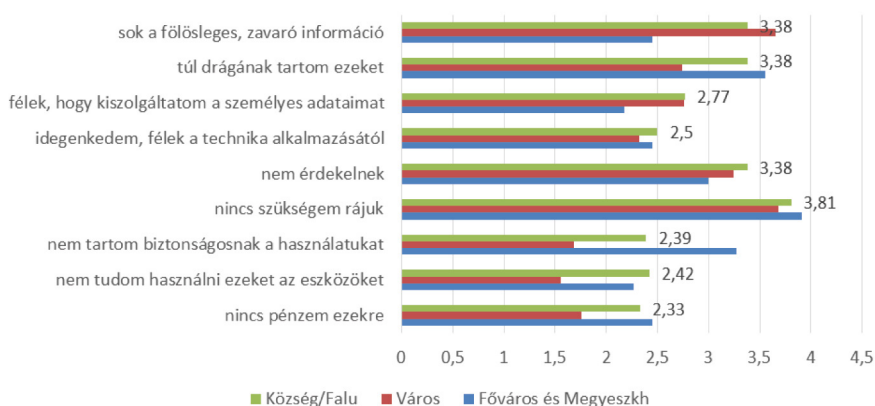
19. ábra: A digitális eszközök és a Internet elutasításának okai (átlagok 5-ös skálán)

Ha életkor alapján vizsgáljuk a digitális eszközöktől való távolmaradás indokait, láthatjuk, hogy szembeűnő, jelentős eltéréseket nem regisztrálhatunk. Nem meglepő, hogy az átlagok eltérésének vizsgálatakor sem találunk szignifikánsnak tekinthető különbséget. Azaz az életkortól nem tehetjük függővé a digitális eszközöktől való távolmaradást.

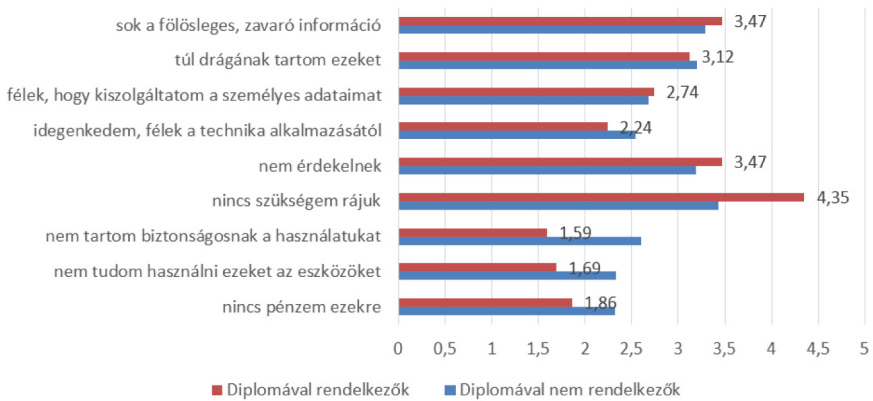
20. ábra: Azért nem használom a digitális eszközöket, mert...életkor alapján (átlagok 5-ös skálán)

Vegyes tendencia bontakozik ki a lakóhely alapján. Néhány esetben a főváros/megyeszékhely kategória válaszadói érik el a legmagasabb átlagokat (anyagi okok, biztonság, nincs szükségük ezekre az eszközökre). A fölösleges és zavaró információk esetén a városiak érik el a legmagasabb pontszámokat, általában más esetekben köztes helyet foglalnak el. A község/falu kategória képviselői csak a kompetencia (nem tudom használni) és érdektelenség terén előzik meg társaikat. A „túl drágának tartom” és a „nincs pénzem ezekre” kategóriák eltérése már szignifikáns. (sig = 0,020 és 0,002)

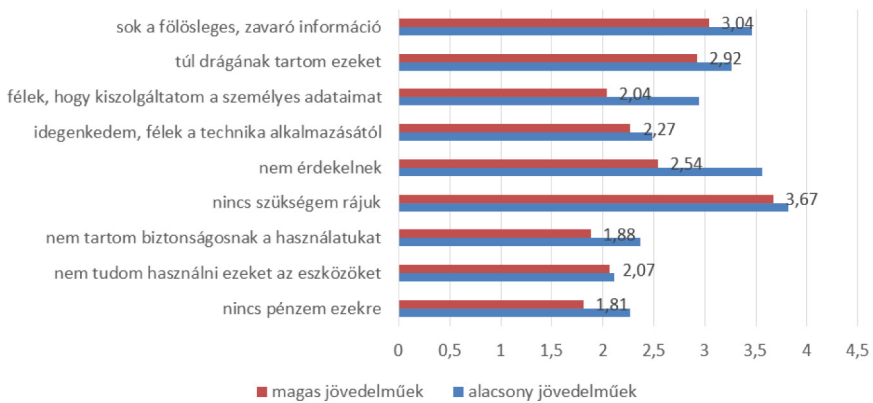
21. ábra: Azért nem használom a digitális eszközöket, mert...lakóhely alapján (átlagok 5-ös skálán)

Az alacsonyabb iskolai végzettségűek hajlamosabbak anyagi okokkal magyarázni távolmaradásukat. Továbbá ismereteiket is hiányosabbnak értékelik. A diplomával rendelkezők inkább érdektelenségre és a szükségtelenségre hivatkoznak. Adatvédelmi aggályaik mellett lényeges szempont a zavaró információbőség. Az első négy szempont eltérése szignifikáns lenne, de a szóráshomogenitás feltétele csak az első esetben teljesül, azaz a „nincs pénzem ezekre” itemnél jelenthető ki, hogy szignifikáns a kapcsolat az iskolai végzettséggel.

22. ábra: Azért használom a digitális eszközöket, mert... lakóhely alapján (átlagok 5-ös skálán)

Lényeges különbségeket a jövedelem alapján az érdektelenég és a biztonság terén figyelhetünk meg. Általános tendencia, hogy a magasabb jövedelműek minden egyes esetben alacsonyabb pontszámot értek el.

23. ábra: Azért nem használom a digitális eszközöket, mert... jövedelem alapján (átlagok 5-ös skálán)

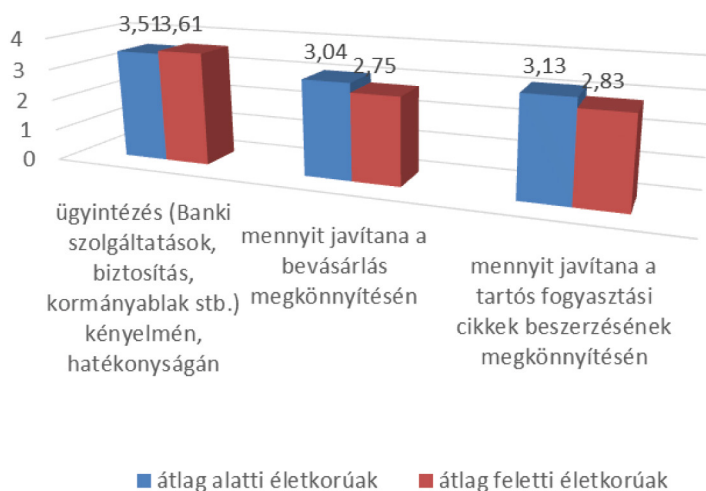
A digitális eszközök használatának „haszna”

A következő kérdésben arra szerettünk volna választ kapni, hogy a válaszadók mely területeken érzik hasznosnak a digitális eszközök által nyújtott lehetőségeket. A kérdést úgy tettük fel, hogy az élet különböző területeivel kapcsolatban megkérdeztük, hogy mennyire tették azt jobbá, vagy mit gondolnak, mennyire tenné jobbá életüket a különböző eszközök használata. Azt kértük, hogy az előzőekhez hasonlóan egy 5 fokú skálán értékeljék a különböző területeket. A legjelentősebb „haszon” az információszerzés és ügyintézés területén mutatkozik meg. A sorban a rokonokkal történő kapcsolattartás következik, majd az álláskeresés, fogyasztási cikkek beszerzése. Várakozásainkkal ellentétben az „összefoglaló” jellegű „életminőség” az utolsó előtti helyen szerepel. Azonban lényeges eltérésekkel nem találkozunk, a legelső és legutolsó helyezés között nincs egy egésznyi eltérés sem.

24. ábra: Azért nem használom a digitális eszközöket, mert... jövedelem alapján (átlagok 5-ös skálán)

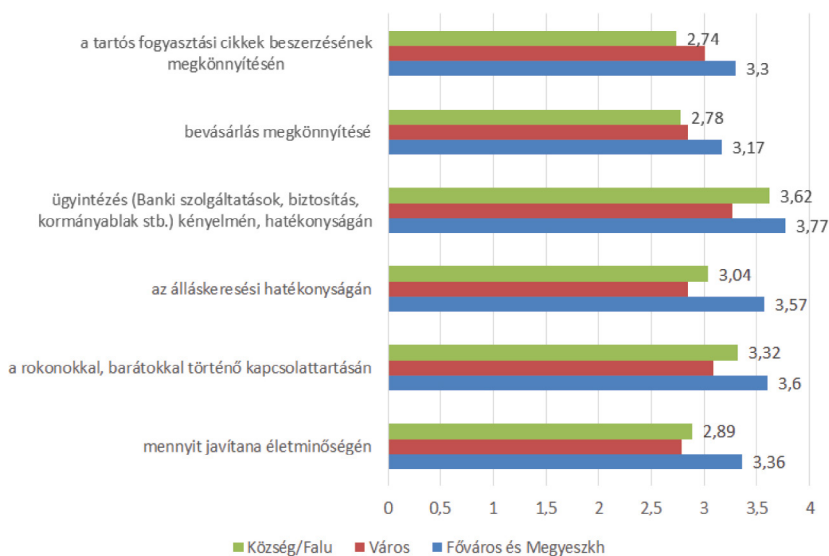
Életkor tekintetében az átlag feletti életkorúak nagyobb hasznosságot tulajdonítanak a tények keresése, ellenőrzése terén, termékinformációk megismerésében, hírekhez, információkhoz való hozzájutásban, ügyintézés (banki szolgáltatások, biztosítás, kormányablak stb.) kényelmével, hatékonyságával kapcsolatban az eszközök használatának. Az eltérések nem jelentősek, szignifikánsnak tekinthető eltéréseket alig találtunk. Említésre érdemes eredmény, hogy az átlag alatti életkorúak rendre nagyobb értékű szórásokat produkáltak – azaz az előnyök megítélésének szempontjából az átlag alatti életkorúak kevésbé egységeseek, mint idősebb társaik.

25. ábra: Kérjük ítélje meg, hogy ha rendelkezne a fentebbi eszközökkel (Okostelefon, iPad, Notebook stb) mennyit javítana...életkor szerint (átlagok 5-ös skálán)

Szignifikáns eltéréseket a következő itemeknél tapasztaltunk: a bevásárlás megkönnyítése (sig = 0,006), fogyasztási cikkek beszerzésének megkönnyítése (sig = 0,007). Más esetekben a szóráshomogenitás feltétele nem teljesül.

Érdekes módon a településtípusok alapján szinte minden esetben azonos tendenciát figyelhetünk meg (kivételt a tartós fogyasztási cikkek beszerzése jelent). Azaz a városiak érték el a legkisebb átlagokat, őket a falu/község lakói követik, majd a legmagasabb értékeket a főváros/megyeszékhely lakóinál figyelhetjük meg. Azaz a településhierarchiában előre haladva egy U görbét figyelhetünk meg. A kisebb településen élők magasabb hasznosságot tulajdonítanak a digitális eszközök használatának, mint a jobb adottságokkal rendelkező városi lakosság. A leghasznosabbnak azonban a jó hozzáféréssel rendelkező megyeszékhelyeken és a fővárosban élők ítélik a digitális eszközhasználatot. Az alábbi ábra szemlélteti a szignifikáns összefüggéseket.

26. ábra: Kérjük ítélje meg, hogy ha rendelkezne a fentebbi eszközökkel (Okostelefon, iPad, Notebook stb) mennyit javítana...településtípus szerint (átlagok 5-ös skálán)

Látható, hogy a korábban említett tendencia érvényesül – azaz a városiak érik el a legalacsonyabb átlagokat, a főváros/megyeszékhelyen élők a legmagasabbakat – egy kivételtől eltekintve, a tartós fogyasztási cikkek beszerzése esetén. Az egyes kérdésekhez tartozó szignifikanciaszinteket alább jelöltük¹⁰.

Érdekes módon a diplomával nem rendelkezők több item esetén is úgy nyilatkoztak, hogy hasznosabbnak ítélik a digitális eszközöket. Azonban meg kell jegyeznünk, hogy ezek a különbségek gyakran elenyészők – 1-2 száza-

10 Kérjük, ítélje meg, hogy ha rendelkezne a fentebbi eszközökkel (okostelefon, iPad, notebook stb.), mennyit javítana életminőségén? 0,000

Kérjük, ítélje meg, hogy ha rendelkezne a fentebbi eszközökkel (okostelefon, iPad, notebook stb.), mennyit javítana a rokonokkal, barátokkal történő kapcsolattartásán? 0,000

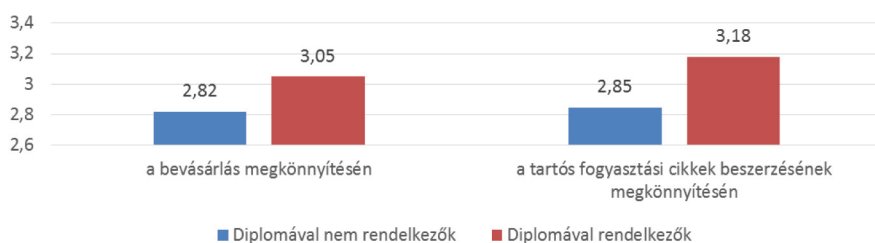
Kérjük, ítélje meg, hogy ha rendelkezne a fentebbi eszközökkel (okostelefon, iPad, notebook stb.), mennyit javítana az álláskeresési hatékonyságán? 0,000

Kérjük, ítélje meg, hogy ha rendelkezne a fentebbi eszközökkel (okostelefon, iPad, notebook stb.), mennyit javítana az ügyintézés (banki szolgáltatások, biztosítás, kormányablak stb.) kényelmén, hatékonyságán? 0,001

Kérjük, ítélje meg, hogy ha rendelkezne a fentebbi eszközökkel (okostelefon, iPad, notebook stb.), mennyit javítana a bevásárlás megkönnyítésén? 0,005

Kérjük, ítélje meg, hogy ha rendelkezne a fentebbi eszközökkel (okostelefon, iPad, notebook stb.), mennyit javítana a tartós fogyasztási cikkek beszerzésének megkönnyítésén? 0,000

dos eltérésekről beszélünk. Ilyen irányú eltérések: javítana a rokonokkal, barátokkal történő kapcsolattartásán, javítana az álláskeresési hatékonyságán, javítana a hírekhez, információkhoz való hozzájutáson, javítana a tények keresése, ellenőrzése terén. Más esetekben a diplomások magasabb értékeket értek el. Óvatosságra int, hogy a szórás az életminőség kivételével minden esetben magasabb a diplomával nem rendelkezők almintájában. Két esetben találtunk szignifikánsnak tekinthető eltérést. A bevásárlás megkönnyítése és a tartós fogyasztási cikkek beszerzése esetén.

27. ábra: ábra Kérjük ítélje meg, hogy ha rendelkezne a fentebbi eszközökkel (Okostelefon, iPad, Notebook stb) mennyit javítana...iskolai végzettség szerint (átlagok 5-ös skálán)

A jövedelem vizsgálatokor egy esetben sem teljesülnek a statisztikai feltételek, azonban az átlagok alapján kijelenthetjük, hogy a magasabb jövedelműek minden egyes tétel esetén nagyobb hasznosságot tulajdonítanak a digitális eszközök használatának. Itt az eltérések is markánsabbak, 0,1-től 0,4-ig terjednek. Ha összevetjük az iskolai végzettséggel, látható, hogy jelentősebbek az eltérések, viszont itt egy esetben sem tekinthető statisztikailag vizsgálhatónak az eredmény. Az egyes csoportokon belüli véleménykülönbségek is erősebben jelennek meg, jóval nagyobb különbségeket tapasztalhatunk a szórások terén is.

A birtokolt könyvek száma alapján egy esetben – álláskeresés terén – figyelhető meg, hogy a több könyvet (átlag fölötti) birtoklók kisebb hasznosságot tulajdonítanak a digitális eszközöknek. Minden más esetben nagyobb hasznosságot figyelhetünk meg, azonban ezek az eltérések nem szignifikánsak.

A digitális eszközök használatára vonatkozó „hasznok” esetén is megvizsgáltuk, hogy milyen együtt járások figyelhetők meg. Az előzetesen megvizsgált korrelációs táblázatban számos erős összefüggést fedeztünk fel. Nem meglepő, hogy az adataink nagymértékben alkalmasak az adat-redukciós eljárásra. (KMO = 0,907)

Az alábbi táblázatban foglaltuk össze a kapott eredményeket (3 faktor megtartása mellett döntöttünk). A rokonokkal történő kapcsolattartás, az álláskeresési hatékonyság, az általános életminőség, a banki és egyéb ügyintézés kérdéscsoportja az „általános praktikum” elnevezést kapta. A termékinformációk, tények ellenőrzése, a hírekhez való hozzájutás elnevezése már egyértelműbb, az „információ” nevet kapta. A bevásárlásra és tartós fogyasztási cikkekre vonatkozó kérdések pedig a „vásárlás” faktort alkotják. A pontos kérdések és a hozzájuk kapcsolódó pontszámok a 2. számú táblázatban láthatók.

1. táblázat: Az egyes itemek faktorsúlyai és a kialakított faktorok

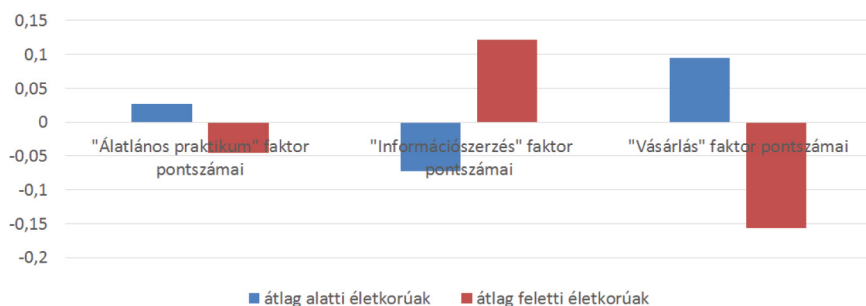
	Factor		
	„általános praktikum”	„információ”	„vásárlás”
Kérjük, ítéld meg, hogy ha rendelkeznél a fentebbi eszközökkel (okostelefon, iPad, notebook stb.), mennyit javítanád a rokonokkal, barátokkal történő kapcsolattartásán?	,711		
Kérjük, ítéld meg, hogy ha rendelkeznél a fentebbi eszközökkel (okostelefon, iPad, notebook stb.), mennyit javítanád az álláskeresési hatékonyságán?	,656		
Kérjük, ítéld meg, hogy ha rendelkeznél a fentebbi eszközökkel (okostelefon, iPad, notebook stb.), mennyit javítanád életminőségén?	,630		
Kérjük, ítéld meg, hogy ha rendelkeznél a fentebbi eszközökkel (okostelefon, iPad, notebook stb.), mennyit javítanád az ügyintézés (banki szolgáltatások, biztosítás, kormányablak stb.) kényelmén, hatékonyságán?	,591		
Kérjük, ítéld meg, hogy ha rendelkeznél a fentebbi eszközökkel (okostelefon, iPad, notebook stb.), mennyit javítanád termékinformációk megismerésén?		,732	
Kérjük, ítéld meg, hogy ha rendelkeznél a fentebbi eszközökkel (okostelefon, iPad, notebook stb.), mennyit javítanád a tények keresése, ellenőrzése terén?		,718	
Kérjük, ítéld meg, hogy ha rendelkeznél a fentebbi eszközökkel (okostelefon, iPad, notebook stb.), mennyit javítanád a hírekhez, információkhoz való hozzájutáson?		,695	
Kérjük, ítéld meg, hogy ha rendelkeznél a fentebbi eszközökkel (okostelefon, iPad, notebook stb.), mennyit javítanád a bevásárlás megkönnyítésén?			,873
Kérjük, ítéld meg, hogy ha rendelkeznél a fentebbi eszközökkel (okostelefon, iPad, notebook stb.), mennyit javítanád a tartós fogyasztási cikkek beszerzésének megkönnyítésén?			,642

Extraction Method: Maximum Likelihood.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

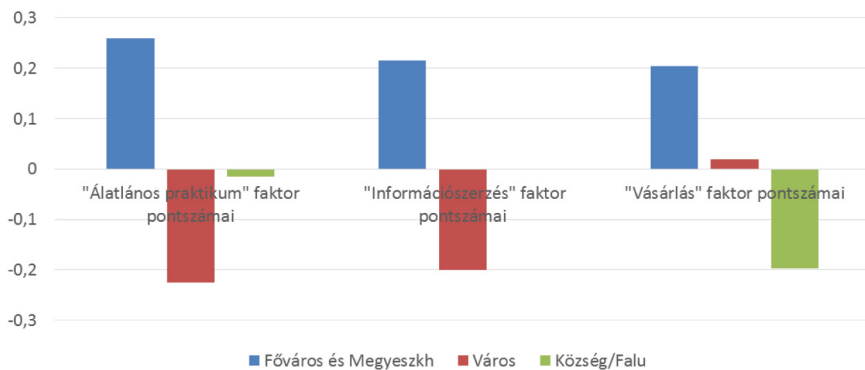
a Rotation converged in 5 iterations.

Életkor tekintetében az idősebb generációk csak az információszerzés kapcsán értek el magasabb pontszámokat, azaz ők ebből a szempontból hasznosabbnak gondolják a digitális eszközöket – így talán hatékonyabban megszólíthatók az ilyen jellegű eszközök használatával. Meglepő, hogy a „vásárlás” faktor esetén mutatkozik a legnagyobb különbség a két korosztály között. Életkor alapján ez a faktor, az ehhez tartozó kérdések osztják meg leginkább a min-tát. Ez a két faktor szignifikáns eltéréseket produkált ($\text{sig} = 0,022$, és $0,005$).

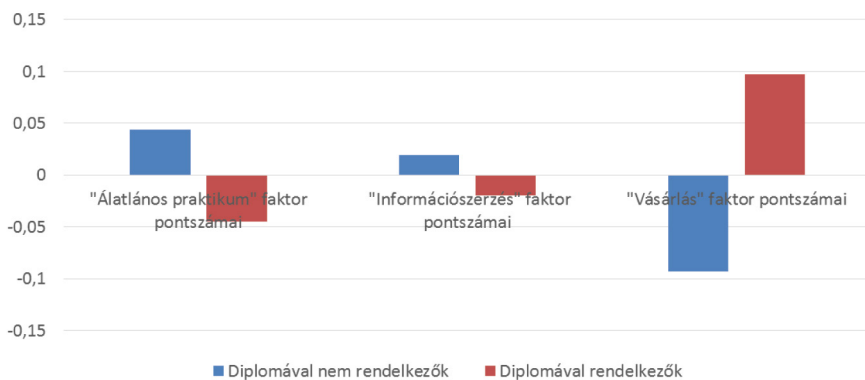
28. ábra: A faktorpontszámok és életkor

Településtípus alapján jóval nagyobb eltéréseket fedezhetünk fel. A fővárosban/megyeszékhelyen élők minden egyes faktor esetén magasan elkülönülnek társaiktól. Minden szempontból hasznosabbnak ítélik a digitális eszközöket. Másik kiemelkedő eltérés, hogy a falu/község településen élők a vásárlás faktorban markánsan negatív irányba mozdulnak el. Városi társaik szintén erőteljesen negatív irányba mozdulnak az „általános praktikum” (ez egyébként szignifikáns eltérés) és az „információszerzés” kérdéscsoportok esetén is. Ezekből az adatokból azt a következtetést vonjuk le, hogy a városiak a vásárlással kapcsolatban szólíthatók meg a leghatékonyabban, míg más településtípusok esetén vagy nincs szükség rá (főváros/megyeszékhely), vagy nem látunk esélyt a lakóhely szerint megcélózni az eszközhasználat terjesztését.

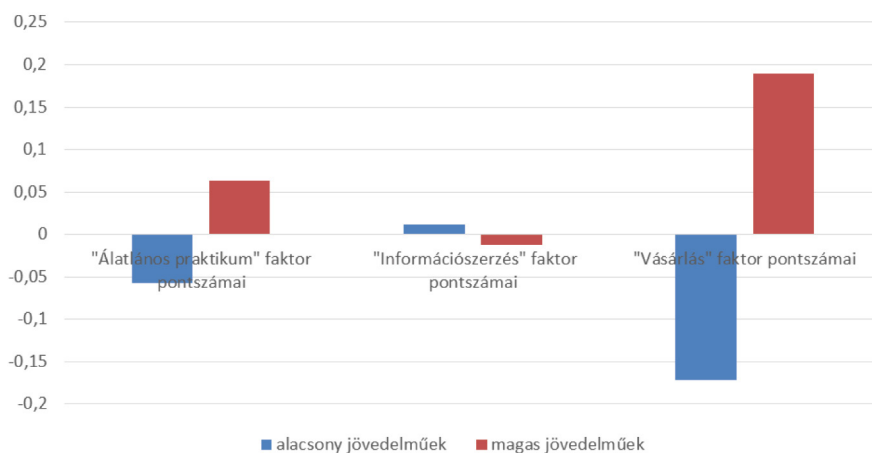
29. ábra: A faktorpontszámok és lakóhely

Iskolai végzettség alapján jóval egyértelműbb tendencia bontakozik ki. A diplomával rendelkezők csoportja a „vásárlás” terén látszik megszólíthatónak, míg a diplomával nem rendelkezők az „általános praktikumot” magában foglaló „hasznokkal”. A legkisebb eltérés az „információszerzés” kérdéscsoport mentén mutatkozik – bár itt is ellentétes a tendencia. Ebben az esetben sem találunk lényeges eltéréseket a szórások tekintetében.

30. ábra: A faktorpontszámok és iskolai végzettség

A „vásárlás” faktor a jövedelmi viszonyok tekintetében is meghatározó. A magasabb jövedelműek lényegesen hasznosabbnak látják a digitális eszközöket a tartós és mindennapi fogyasztási javak beszerzésében. Az „általános praktikum” kérdéscsoportja hasonlóan viselkedik, de jóval kisebb eltéréssel.

31. ábra: A faktorpontszámok és jövedelem

Összegzés

Láthattuk, hogy a posztindusztriális társadalom elmélete előrevetíti azokat a problémákat (individualizáció, fragmentálódás), melyek az információs társadalom általi kihívásokra adott válaszokat megnehezítik. Különösen azok számára, akik a társadalmi rétegződésben egyébként is kedvezőtlen helyet foglalnak el, azaz erőforrásaik korlátozottak. Kiemelkedő fontossággal bír a kulturális és kapcsolati tőke a hátrányok kompenzálásában. Ebből kifolyólag a későbbiekben a tőkekonverziós stratégiákat sem hagyhatjuk figyelmen kívül. A fentiekből jól látszik, hogy a bemutatott kutatásunk nem előzmények nélküli, viszont a Bourdieu által meghatározott tőketípusok és azok konvertálásának beemelésével remélhetően újszerű megközelítéssel alapoztuk meg a vizsgálatunkat.

Az egyes kijelentések vizsgálatakor megállapíthattuk, hogy a digitális írástudás különböző elemei kapcsolatban állnak különböző magyarázó változókkal (iskolai végzettség, kor, lakóhely típusa, jövedelem). Azaz a rétegződésben tapasztalható különbségek a digitális írástudás terén is megjelennek.

Természetesen (és szerencsére) jóval árnyaltabb a kép attól, mintsem kijelenthetnénk, hogy a rétegződésben elfoglalt alacsonyabb pozíció alacsonyabb szintű „írástudást” eredményezne. Véleményünk szerint itt mutatkoznak meg a „kitörési pontok”. Azokban az esetekben, ahol az alacsonyabb jártasság nagyobb szórásokkal párosul, érdemes lesz tovább tagolni a részmintát, hogy kiderítsük, kik azok, akik a csoportjukban „kiemelkedő” helyzetben vannak. Ilyen rész minta az alacsony jövedelműek és a kisebb településen élők. Bizonyos esetekben pedig az általában kisebb jártasságok egy-egy tényező esetén kiugró eredményt produkálnak – például az idősebbek esetén az „ügyintézés/információszerzés” – melyekre a későbbiekben támaszkodhatunk.

Irodalomjegyzék

Agre, Philip E. (2002):

Real Time Politics: The Internet and the Political Process.

The Information Society, 18/5. 311–331 .p.

Beck, Urlick (2005):

Mi a globalizáció. Belvedere

Meridionale, Szeged.

Bernát Anikó – Fábrián Zoltán (2008):

Digitális írástudás, társadalmi szegmentáltság.

In.: Társadalmi Riport 2008. 66–88. p.

Bugovics Zoltán (2011):

Társadalmi értékek és identitás kialakulása.

Forrás: Internet: <http://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/kautzkiadvany2011/ujkormanyzas/BugovicsZ.pdf> 2012. 02. 25.

Bujalos István (Szerk.) (1993):

A posztmodern állapot,

Századvég Kiadó, Bp.

Bukodi Erzsébet – Altorjai Szilvia – Tallér András (2005):

A társadalmi rétegződés aspektusai.

KSH Népeségtudományi Kutató Intézet, Bp.

- Bourdieu, Pierre (2008):
A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése.
General Press, Bp.
- Calhoun, Craig (1998):
Community without Propinquity Revisited: Communication Technology and the Transformation of Urban Public Sphere.
Sociological Inquiry, 68/3 pp. 373–397,
<http://www.ssrc.org/programs/calhoun/articles.page>.
- Castells, Manuel (1996):
The Information Age: Economy, Society and Culture.
Blackwell.
- Csepeli György – Prazsák Gergő (2009):
Új technológiák- kommunikációs rétegződés- társadalmi státusz.
In: Információs Társadalom 2009/2. http://www.prazsak.hu/publikaciok/csepeli_prazsak_kom_retegzodes_2009.pdf 2012. 09. 01.
- Falussy Béla (2001):
Az 1999/2000. évi életmód-időmérleg felvétel módszertani dokumentációja.
KSH, Bp.
- Fábián Zoltán (2004):
Digitális szakadék és a szabályozás. Az infokommunikációs eszközök használatában mutatkozó társadalmi egyenlőtlenségek Magyarországon.
In: Társadalmi riport 2004, Kolosi Tamás, Tóth István György, Vukovich György (szerk.). Budapest: TÁRKI. 309–331. p.
- Falussy B. – Harcsa I. (2000):
Időfelhasználás 1986-1999 őszén.
KSH, Bp.
- Falussy B. (2001):
Az 1999/2000. évi életmód-időmérleg felvétel módszertani dokumentációja.
KSH, Bp.
- Giddens, Anthony (1997):
Szociológia.
Osiris, Bp.

- Glatz Ferenc (2002):
Információs társadalom. Az ipari-technikai forradalmak természetéről.
In: Glatz Ferenc (szerk.): Az információs társadalom. Bp.
- Hadnagy József – Klement Mariann (2014):
IKT eszközökön keresztül létrejövő hálózatok vizsgálatának elméleti háttere.
In: Vargha András (Szerk.): Határtalan pszichológia.
MPT, Marosvásárhely. p. 63.
- Hargittai, Eszter (2002):
Second Level Digital Divide: Difference in People Online Skills.
First Monday, 7/4, http://www.firstmonday.dk/issues/issue7_4/hargittai/
2011. 10. 12.
- Homoki M. (2006):
Korkérdés-e az internet: időskorúak és az új technológiák.
In: Dessewffy T. – Fábíán Z. – Z. Karvalics L. (szerk.): A magyar társadalom digitális gyorsfényképe 3. Budapest: TÁRKI. 183–202. p.
- Kapitány B. (2003):
Módszertan és dokumentáció. Az „Életünk fordulópontjai” című demográfiai követéses vizsgálat első hullámának adatfelvételének ismertetése.
KSH-NKI, Bp.
- Kiss Endre (2008):
Posztmodern társadalom – neoliberais globalizáció.
Forrás: Internet:<http://www.pointernet.pds.hu/kissendre/posztmodern/20080127211735900000097000.html> 2012. 12. 20.
- Kiss Mónika (2007):
A digitális esélyegyenlőség helyzete Magyarországon.
In: Információs társadalom. 2007/3. 83–101. p.
- Kohli, Martin (1990):
Társadalmi idő és egyéni idő.
In: Gellériné, L.M. szerk.: Időben élni. Történeti-szociológiai tanulmányok. Budapest: Akadémiai, 175–212. p.

- Ludányi Ágnes – Szilágyi István (2014):
Miért nem használják az Internetet? Internethasználattal kapcsolatos attitűdük vizsgálata.
In: Kiss-Tóth Lajos (Szerk.) Agria Média, 2014. p. 154.
- Liotard, Jean-Francois (1993):
A történelem egyetemessége és a kultúrák közötti különbségek.
In: Bujalos István (Szerk.) (1993): A posztmodern állapot, Századvég Kiadó, Bp.
- Masuda, Yoneji (1998):
Az Információs Társadalom mint posztindusztriális társadalom.
Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, Bp.
- Nagy Réka (2007):
Új lencsék egy új társadalmi jelenség vizsgálatában: A digitális egyenlőtlenségek kutatásának átfogó szemléletéről.
Szociológiai Szemle, 1–2: 41–59.
- Nagy Réka (2008):
Digitális egyenlőtlenségek a magyarországi fiatalok körében.
In: Szociológiai Szemle 2008/1. 33–59. p.
- Norris, Pippa (1999):
“Who Surfs? New Technology, Old Voters and Virtual Democracy.”
In Kasmarek, E.C.–Nye, J.S. eds.: *democracy.com? Governance in Networked World.* Hollis, NH: Hollis Publisher.
- Norris, Pippa (2001):
Digital divide.
Cambridge (UK): Cambridge University Press.
- Nyíri Kristóf (2000):
Információs társadalom és nyitott művelődés.
In: Magyar távközlés, 2000/8.
- Preuss-Lausitz, Ulf (1997):
A fiatalok világa a posztmodern társadalomban.
In: Új Pedagógiai Szemle 47. évf. 7–8. sz. 192–197. p.

Rét Zsófia (2002):

Az internet terjedésének gazdasági és kulturális gátjairól.

ITHAKA, <http://www.ithaka.hu/Letoltheto>. 2012. 12. 12.

Róbert Péter (1997):

Social determination of living conditions in post-socialist societies.

Institute for Political Science of the Hungarian Academy of Sciences, Bp.

Róbert Péter (2000):

Társadalmi mobilitás: a tények és vélemények tükrében.

Századvég Kiadó, Bp.

Stefan Hradil (1992):

Társadalmi struktúra és társadalmi változás.

In: Andorka Rudolf – Stefan Hradil – Jules L. Peschar (Szerk.) (1995):

Társadalmi rétegződés. Aula Kiadó, Bp.

WIP 2007:

A digitális jövő térképe. A magyar társadalom és az internet.

Jelentés a World Internet Project 2007. évi magyarországi kutatásának eredményeiről. Budapest: TÁRKI – ITHAKA.